

Gezi Protestolarına Katılanların Politik Profilleri ve Demokratik Tutumları

Gülşeli Baysu

Kadir Has Üniversitesi

Özet

Gezi Parkı protestoları uluslararası medyada çoğunluğu Müslüman olan bir ülkedeki laik ve İslamcı gruplar arasındaki bir çatışma olarak görülmüş ve Türkiye'deki demokrasinin geleceği hakkında şüpheler uyandırmıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın sosyal kimlik ve kolektif eylem kuramları temelinde iki amacı vardır: (1) ortak politik kaygıya, yani protestoya katılım nedenlerine, ve katılım biçimlerine, yani gerçekleştirdikleri eylemlere, göre katılımcıların politik profillerini tanımlamak ve (2) bu profildeki kişilerin farklı demokratik tutumları ne derece benimsediklerini araştırmak. Protestolar devam ederken internet üzerinden yürütülen araştırmaya 645 eğitimli, şehirli genç-yetişkin katılımcı katılmıştır. Katılımcıların politik kaygılarının ve farklı katılım türlerinin örtük sınıf analizi yöntemi ile analizi sonucunda dört farklı politik profil ortaya çıkmaktadır. Özgürlükçüler ve laikler demokrasi, kadın hakları ve çevre gibi konularda ortak kaygılarını dile getirmektedir. Ancak özgürlükçüler azınlık hakları, laikler ise daha çok etnik ve (laikliğe yönelik) dini tehdit konularında kaygılanmaktadır. Her iki grup da protestoya katılmış olmakla beraber, özgürlükçüler doğrudan katılım, laikler ise (tencere ve tava ile ses çıkarmak gibi) dolaylı katılım yollarını tercih etmişlerdir. Ortayolcular (veya muhafazakar laikler) de demokrasi, kadın hakları ve çevre konusunda kaygı duymaktadır. Protestolara tutum olarak destek verseler de doğrudan ya da dolaylı olarak katılımları sınırlıdır. Son olarak, muhafazakarlar, diğer konularda daha az kaygı duysalar da, protesto-temelli polis şiddeti gibi konularda kaygılarını dile getirmiş; doğrudan değil sosyal medya üzerinden politik katılımı tercih etmişlerdir. Ayrıca, politik profillerin demokratik tutumlarına bakıldığında, özgürlükçülerin kapsayıcı ve çok kültürlü bir demokrasiyi en çok benimseyen grup olduğu görülmektedir. Çalışmanın sonuçları günümüz protestoları ve katılımcılarına olduğu kadar, bunların demokrasi ile ilişkisine de ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gezi Parkı, protesto, kolektif eylem, sosyal kimlik, politik kaygılar, sosyal medya, demokratik tutumlar

Abstract

The Gezi park protests were depicted as a divide between secularist and Islamist groups in a majority-Muslim country and have caused concerns about the state of democracy in Turkey. Deriving from a social identity approach to collective action, this paper had two major aims: (1) distinguishing political profiles of people based on their shared political concerns and types of participation, and (2) relating these political profiles to their endorsement of democratic attitudes. Highly-educated urban young-adult participants (N = 645) participated in an online survey during the protest. Latent class analysis of participants' political concerns and participation types yielded four distinct political profiles. Liberals and secularists were similarly concerned over environment, democracy, and women's rights. They differed in that liberals were more concerned over minority rights while secularists over ethnic and religious threat (against laïcité). Both groups participated in the protests, yet liberals preferred direct participation whereas the secularists preferred more indirect participation such as making noise with pots and pans. Moderates (or conservative secularists) were also concerned over environment, democracy and women's rights; they supported the protests yet participated less. Finally, the conservatives were the least concerned and least active, though they shared protest-based concerns such as police brutality and participated via social media. Moreover, across several measures of democratic attitudes, liberals were the ones most supportive of a diverse multicultural and inclusive democracy. These findings shed light on the contemporary protests and its participants' profiles and their relationship to democracy.

Key words: Gezi Park, protest, collective action, social identity, grievances, social media, democratic attitudes

Gezi Parkı protestoları, bir grup gencin İstanbul'un göbeğindeki bir parkın alışveriş merkezi yapılmak için yıkılmasını protesto etmesiyle başlamıştır. Kısa sürede Türkiye'nin pek çok yerine yayılan protestolar dünyada da haber konusu olmuştur. Uluslararası medyada protestolar çoğunluğu Müslüman olan bir ülkedeki laik ve İslamcı gruplar arasındaki bir çatışma olarak sunulmuştur. Laik ve İslamcılar arasındaki bu sözde çatışma Türkiye'deki demokrasinin durumu ve geleceği hakkında şüpheler uyandırmış ve Gezi protestolarının demokratik olup olmadığı sorusunu gündeme getirmiştir.

Toplumsal ve özellikle büyük ölçekli protestoların demokrasideki rolü nedir sorusu Gezi Parkı protestolarına özgü bir soru değildir. 2011'den bu yana Madrid, Bingazi, Kahire, New York veya İstanbul dahil pek çok yerde ortaya çıkan büyük ölçekli protestoların demokrasiyle ilişkisi hem kuramsal hem de pratik olarak son derece önemli bir sorudur. Ancak kuramsal seviyede protestoların demokrasiyi güçlendirip güçlendirmediği sorusu halen cevap bulmamıştır. Bazı çalışmalar, protestoların ancak eşitlik idealleri uğruna yapıldığında demokrasi ile uyumlu olduğunu söylerken (Morselli ve Passini, 2012), diğer çalışmalar protestoların demokrasi üzerinde olumlu ya da olumsuz herhangi bir etkisi olmadığını dile getirmiştir (Stokemir ve Carbonetti, 2010). Protestolar ve demokrasi arasındaki ilişkiye bakmanın bir yolu da protestolara katılan insanların demokratik tutumlara sahip olup olmadığını incelemektir (Morselli ve Passini, 2012). Ancak protestolara katılan insanlar homojen bir grup değildir, farklı eylem biçimleri sergileyebilir ve farklı politik kaygılara sahip olabilirler. Örneğin, Amerika'daki "İşgal et" (*Occupy*) eylemlerine katılanlar aynı kaygıları gütmedikleri gibi, eylem biçimleri ve seviyeleri açısından da farklılaşmışlardır (Milkman, 2014). Dolayısıyla bu eylemlere katılan grupların farklı demokratik tutumlara sahip olabileceği de öngörülebilir. Ancak araştırmalar genelde günümüz protestolarına katılan farklı grupların politik profillerini analiz etmemektedir (fakat bakınız Baysu ve Phalet, 2017).

Alanyazındaki bu boşluğu doldurmak üzere 2013 yazının ilk ayında gerçekleşen Gezi protestoları bağlamına bakan bu araştırma iki temel amaç gütmektedir: (1) Ortak kaygı ve katılım biçimlerine göre katılımcıların politik profillerini niceliksel yöntemlerle ayırt etmek ve (2) bu profildeki kişilerin farklı demokratik tutumları ne derece benimsediklerini araştırmak.

Politik kimlik ve protestolar arasındaki karşılıklı ilişkiyi inceleyen pek çok araştırmadan yola çıkarak (Bliuc, McGarty, Reynolds ve Muntele, 2007; Drury ve Reicher, 2000; McGarty, Bliuc, Thomas ve Bongiorno, 2009; Reicher, 2001) bu çalışmada katılımcıların politik profilleri, ortak politik kaygılarına ve eylem biçimlerine bakarak tanımlanmıştır. Politik kaygılar, ekonomik te-

melli olabileceği gibi, insanların yaşam ve özgürlüklerine ve değerlerine karşı algıladıkları tehditten kaynaklı da olabilir. Örneğin kadın hakları ya da çevre ve doğa konusundaki kaygılar da politik kaygı olarak görülmektedir (Simon ve Klandermans, 2001; van Stekelenburg ve Klandermans 2013). Bunların haricinde protestolar sürecinde ortaya çıkan kaygılar da politik kaygılara dahildir, örneğin eylemlerde yaşanan şiddet olayları gibi. Bu çalışmada çeşitli politik kaygıların yanında, protestolara katılımın pek çok biçimine de bakılmıştır. Katılımcıların genel olarak protestoya yönelik tutumlarının yanı sıra, sokakta protestoya katılmaları gibi doğrudan ve arabaların kornalarına basma veya tencere tava ile ses çıkarmaları gibi dolaylı eylemleri de politik katılım olarak incelenmiştir. Ayrıca, özellikle psikoloji alanında yeni yeni incelenmeye başlanan, sosyal medya üzerinden politik olayları takip etme ve paylaşma da politik katılımın bir biçimi olarak ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci amacına uygun olarak, demokratik tutumlar, demokrasinin rejim olarak kabul görmesi, düşünce özgürlüğüne ve çok kültürlülüğe destek, otoriterliği kabul etmeme ve farklı gruplara karşı olumlu tutumlar olarak tanımlanmıştır.

Makalenin geri kalanında önce Gezi parkı protestosu hakkında kısaca bilgi verilecek, sosyal kimlik kuramı temelinde politik profiller ve protestolara ilişkin alanyazın sunulacak, daha sonra Gezi protestoları bağlamında öne çıkan politik kaygılar, farklı eylem biçimleri ve son olarak da demokratik tutumlar tartışılacaktır.

Gezi Parkı Protestoları Bağlamı

Gezi Parkı protestoları 26 Mayıs 2013'te bir grup gencin İstanbul şehir merkezindeki Gezi Parkı'nın alışveriş merkezi yapılmak üzere yıkılmasını ve parktaki ağaçların kesilmesini protesto etmesiyle başladı. 30-31 Mayıs'ta parkta kalanların sayısı yüzlere ulaştı. Ancak olayın büyümesi, 31 Mayıs sabahı parkta kalanların çadırlarının yakılması ve bu görüntülerin sosyal medyada yayılmasıyla gerçekleşti. Kısa sürede olaylar ülkenin neredeyse tamamına yayılarak 3.5 milyon kişiye ulaştı ve yaklaşık bir ay sürdü. Olay sırasında beş kişi hayatını kaybetti, pek çok kişi ise yaralandı (Amnesty International, 2013).

Gezi Parkı protestoları devam ederken yürütülen iki çalışma katılımcıların tercihlerini, taleplerini ve demografik profillerini göstermiştir (Bilgiç ve Kafkaslı, 2013; KONDA, 2013). Çoğunlukla eğitilmiş genç katılımcılardan ve eşit sayıda erkek ve kadından oluşan katılımcıların %54'ü daha önce hiçbir protestoya katılmadığını dile getirmiş, %70'i ise hiçbir politik partiye eğilimi olmadığını söylemiştir (Bilgiç ve Kafkaslı, 2013, KONDA, 2013). Yine katılımcıların çoğunluğu Gezi Parkı'na "sade vatandaş" olarak geldiklerini belirtmişlerdir (KONDA, 2013). Özgürlük çoğunun ortak dileği

olmakla beraber, katılımcılar heterojen bir kalabalıktan oluşmuş, muhafazakâr kesimden dahi katılımcılar olmuştur (Çelik, 2015). Gezi Parkı protestosu New York ve Madrid’le beraber diğer günümüz protestolarına benzerlik göstermektedir: Liderless, tabandan tepeye ve halka yayılan bir eylem olup, yaşam tarzları, özgürlükler ve değerler vurgusu ön plana çıkmıştır; ayrıca çoğu katılımcı en azından geleneksel politik katılım açısından kendini “apolitik” olarak tanımlamıştır (Farro ve Demirisar, 2014; Gümüş ve Yılmaz, 2015).

Sosyal Kimlik Kuramı Açısından Politik Profiller ve Protestolar

Çalışmanın ilk amacı katılımcıların farklı politik profillerini ortak kaygı ve katılım biçimlerine göre niceliksel yöntemlerle ayırt etmektir. Politik profiller burada benzer politik kaygılara sahip politik kimlikler gibi düşünülebilir. Klasik sosyal kimlik kuramı yaklaşımına göre insanlar belirli bir gruba (örneğin azınlık grubu) veya belirli bir aktivist kimliğine (örneğin feminist) sahip olduklarında ve bu grubu ilgilendiren bir konu hususunda haksızlığa uğradıklarını düşündüklerinde gruplarının durumunu iyileştirme amacıyla eyleme geçebilirler (van Zomeren, Postmes ve Spears, 2008; Simon ve Klandermans, 2001). Ancak bir protestoya katılanlar her zaman daha önceden sahip oldukları bir grup aidiyeti veya sosyal kimlikle hareket etmemektedirler. İstanbul, New York veya Madrid’te olduğu gibi günümüz protestoları çok farklı gruplardan ve farklı amaçlarla bireyleri kendine çekmekte ve bu bireyler çoğu zaman bir aktivist kimliği ile yola çıkmamaktadır (Örneğin “İşgal et” hareketi, Milkman, 2014). Yani bu tarz eylemler katılımcıların ve taleplerin çeşitlilikleri ve aktivizm tecrübesi olmayan insanları da kendilerine çekmeleri yönünden örneğin sendika üyelerinin işçi maaşlarına zam talebiyle greve ya da eyleme gitmesinden farklıdır.

Bir protestoya katılanların her zaman daha önceden sahip oldukları bir grup aidiyeti veya sosyal kimlikle hareket etmeyeceğini savunan iki yeni kuramsal akım vardır. Birincisi düşünce temelli gruplar üzerine yapılan araştırmalardır (*opinion-based group identities*, Bliuc ve ark., 2007; McGarty ve ark., 2009; Thomas, McGarty ve Mavor, 2009). Buna göre protestolara katılan insanların aktivist olması gerekmez: Belirli bir konuda, hükümeti veya belirli bir çevre hareketini desteklemek veya desteklememek gibi, ortak bir duruş sergilemeleri yeterlidir (Bliuc ve ark., 2007; Thomas, Mavor, ve McGarty, 2012). Ortak duruşları ve ortak kaygıları, kişileri düşünce temelli bir grubun üyesi yapmaktadır ve bu da onları eyleme katılmaya yönlendirmektedir. Diğer kuramsal yaklaşım ise bir eyleme katılmanın ve ortak eylem biçimlerinin farklı sosyal kimliklere ve gruplararası

ortaklıklara yol açacağını savunan Geliştirilmiş Sosyal Kimlik Kuramıdır (*Elaborated Social Identity Model of Collective Action*, Drury ve Reicher, 2000; Reicher, 2001). Örneğin Acar ve Uluğ, bu kuram temelinde, Gezi protestoları sırasında ortaya çıkan “çapulcu” kimliğini ve bu kimliğin farklı gruplar arasında nasıl bir dayanışmaya yol açtığını göstermiştir (Acar ve Uluğ, 2016). Özetle, bu iki kurama göre ortak kaygılar ve eylem biçimleri grup aidiyetlerinin göstergesi sayılabilir.

Bu makale bu iki kuramsal yaklaşımı temel almaktadır. Bu sebeple, sadece aktivistlere değil Gezi Parkı protestoları sırasında bu durumdan farklı sebeplerden kaygı duymuş katılımcılara ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada katılımcıların politik profillerinin örtük sınıf analizi yöntemi ile niceliksel ve tümevarımsal yolla ortaya koyulması hedeflenmektedir. Bunun için benzer kaygılar güden (“Neden ve hangi kaygılarla protestolara katıldınız?”) ve benzer eylem biçimleri sergileyen (“Nasıl ve ne derece katıldınız?”) grupların ayırt edilmesi amaçlanmıştır.

Politik Kaygılar ve Eylem Biçimleri

Haksızlığa veya adaletsizliğe uğrama duygusu ile ilişkili olan kaygıların (*grievances*), insanları eyleme veya protestolara yönlendiren en temel sebeplerden biri olduğu ve insanları durumlarını iyileştirmek için eyleme geçmeye güdüleyeceği savunulmaktadır (Smith, Pettigrew, Pippin ve Bialosiewicz, 2012; van Stekelenburg ve Klandermans 2013). İnsanlar daha maddeci (materyalistik) sebeplerden (örneğin ekonomik kaygılar) eyleme katılabilir de (Benford ve Snow, 2000; Miller ve Krosnick, 2004; van Stekelenburg, Klandermans, ve van Dijk, 2009), özellikle günümüzde çoğu zaman yaşam tarzlarına ve özgürlüklerine tehdit algıladıklarında, değerlerinin veya prensiplerinin çiğnendiğini düşündüklerinde eyleme katılmaktadırlar (van Stekelenburg ve Klandermans, 2013; van Stekelenburg ve ark., 2009). Ayrıca insanlar bu tarz tehditler hissetmediklerinde dahi protestolar sırasında ortaya çıkan haksızlıklara karşı eyleme geçebilmektedirler. Bu protesto temelli kaygılara “vakasal haksızlık” (*incidental disadvantage*) (van Zomeren ve ark., 2008) veya “birden ortaya çıkan kaygılar” (*suddenly imposed grievances*) da denmektedir (Walsh, 1981).

Bu çalışmanın bağlamında ve kolektif eylem kuramları temelinde politik kaygılar, insanların yaşam tarzlarına ve değerlerine tehdit algılamaları olarak kuramsallaştırılmaktadır. Bu kaygılar protesto alanyazınında genellikle çalışılan, demokrasinin işleyişindeki eksiklikler, çevresel problemler, kadın hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması, etnik ve kültürel azınlık ve LGBT hakları gibi daha evrensel kaygılar kadar (örneğin “İşgal et” hareketi, Milkman, 2014), Türkiye bağlamına özgü kaygıları da içermektedir (örneğin, laiklik, yükselen siyasal

İslam ve Atatürk ilke ve inkılaplarına yönelik tehdit algıları ve ülkede etnik bölünmelere yönelik kaygılar). Bu kaygılar, o dönemde sonuçları yayınlanan ve 3000 kişiden fazla görüşmeye dayanan niceliksel veri sonuçlarına uygun olarak oluşturulmuştur (Bilgiç ve Kafkaslı, 2013; KONDA, 2013). Bu bağlamsal kaygıların detaylarına girmek bu çalışmanın amacını aşsa da, Gezi Parkı protestoları üzerine yapılan niteliksel çalışmalar değerlere yönelik tehdit algılarını detaylı bir şekilde tartışmakta ve katılımcıların kendi ifadeleri ile örneklendirmektedir (Çelik, 2015; Farro ve Demirhisar, 2014; Gümüş ve Yılmaz, 2015; Acar ve Uluğ, 2016). Günümüz protestoları daha çok değerler üzerinden ortaya çıktığından (van Stekelenburg ve ark., 2009), bu çalışmada da özellikle değerlere yönelik tehdit algılarını odaklanılmıştır. Bunlara ek olarak, kapsamlı bir çerçeveye sunmak için daha maddeci görülebilecek ekonomik sebepler gibi kaygılar da araştırmaya dahil edilmiştir. Son olarak protesto temelli kaygılar başlığı altında polisin şiddet içeren müdahalesi ve hükümetin otoriter tutumları da ele alınmıştır (Acar ve Uluğ, 2016; Farro ve Demirhisar, 2014)

Kişilerin eylemleri grup aidiyetlerinin edimsel bir ifadesi olduğundan (Klein, Russell, ve Reicher, 2007; Reicher, 2001), bu çalışma farklı eylem biçimlerini de ele almaktadır. Kolektif eylem bir grup adına ya da bir grupla beraber yapılan eylem olarak tanımlanmaktadır. Pek çok eylem türü olmasına karşın (Wright, Taylor, ve Moghaddam, 1990), çoğu çalışma sadece katılımcılara eyleme yönelik tutumlarını, eyleme katılmaya niyetleri olup olmadığını veya en iyi ihtimalle doğrudan protestoya katılıp katılmadıklarını sormaktadır (Van Zomeren ve ark., 2008). Daha geniş bir eylem yelpazesine odaklanan bu çalışmada, katılımcıların tutumlarına ek olarak, katılımcıların doğrudan sokaktaki eylemlere veya daha dolaylı olarak eylemlere (örneğin, bayrak asma, arabaların kornasını çalma, ışıkları söndürüp yakma, veya tencere-tava ile ses çıkarma) katılıp katılmadığına da bakılmıştır. Bu dolaylı eylem biçimleri kişiye daha az bedeli olacağından aktivizm tecrübesi olmayanlara da uygundur ve günümüz protestolarına katılanların eylem repertuarlarında giderek daha çok yerini almaktadır. Çin'de 2011'de gerçekleşen demokrasi eylemlerinde insanların yasemin çiçeği taşımaları buna örnek verilebilir (Clemm, 2011).

Son olarak katılımcıların sanal eylemleri, yani katılımcıların sosyal medya üzerinden eylemlerle ilgili (örneğin, acil durumlar veya buluşmaya yönelik) haberleri takip etmeleri ve paylaşmaları ele alınmıştır. Sosyal medya çalışmalarında, sosyal medyanın günümüz protestolarında oynadığı rol sıklıkla çalışılmaktadır (Tufekci ve Freelon, 2013). Bu konu psikoloji çalışmalarında da gündeme gelmeye başlamıştır. Örneğin, bazı çalışmalar sanal imza toplama kampanyaları gibi sosyal medya eylemlerinin gerçek eylem niyetlerini azalttığını bulsa

da (Schuman ve Klein, 2015), diğer çalışmalar sosyal medyanın, Arap baharında olduğu gibi, hem sokakta eylem yapmanın zeminini hazırladığını hem de kendi başına bir eylem biçimi olduğunu savunmaktadır (McGarty, Thomas, Lala, Smith ve Bliuc, 2014). Gezi Parkı protestolarının başında ulusal medya kanalları olayları sansürlediği için sosyal medya çok daha aktif bir rol oynamış, katılımcıların %69'u olayları sosyal medyadan duyduğunu dile getirmiştir (KONDA, 2013). Dolayısıyla Gezi Parkı protestolarında sosyal medya üzerinden eylemleri desteklemek de göz ardı edilmemesi gereken önemli bir eylem biçimidir.

Özetle bu çalışmada, politik profillerin, insanların daha önceden var olan bir grupla veya aktivist kimliği ile özdeşleşmesi üzerinden değil, bir protesto sürecindeki ortak kaygı ve eylem biçimleri üzerinden tanımlanması hedeflenmektedir. Bu da Gezi protestolarını laik-İslamcı uç kategorizasyonunun ötesinde anlamaya olanak sağlamaktadır.

Demokratik Tutumlar

Protestoların demokrasilerdeki rolü önemli bir sorudur. Bu soru hem ülkeler düzeyinde hem de bireyler düzeyinde ele alınabilir. Ülkeler düzeyinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, protesto ve boykotların sıklığı açısından karşılaştırılabilir. Ülkeler seviyesinde analiz yapan Inglehart ve Cattenberg (2002), protestolar ve demokrasi arasında olumlu bir ilişki bulmuşken, Stockemer ve Carbonetti (2010) herhangi bir ilişki bulmamıştır.

Bu soruya birey düzeyinde bakmak için, eyleme katılan insanların ne derece demokratik tutumları benimseydiğine bakılabilir. Dünya Değerler Anketi (World Values Survey) sonuçlarını kullanan bir çalışmada (Morselli ve Passini, 2012) sadece daha özgürlükçü tutumlara sahip protestocuların demokrasiyi desteklediği bulunmuştur. Latin Amerika'ya odaklanan başka bir çalışmada (Canache, 2012) ise, katılımcılar demokrasiyi eşitlik ve katılım olarak tanımladığında, protestoya katılma ve demokrasiyi destekleme eğilimleri arasında olumlu bir ilişki görülmüştür. Dolayısıyla, burada ne tarz bir demokrasiden söz edildiği önem taşımaktadır. Watts ve Feldman (2001) iki çeşit demokrasi tanımı yapmaktadır: Korumacı demokrasi dışlayıcı ve baskıcıdır, evrenselci demokrasi ise özgürlükçü ve hoşgörülü. Bu çalışmada sözü geçen azınlık hakları, hoşgörü ve düşünce özgürlüğü gibi prensipleri demokrasinin vazgeçilmez unsurları olarak tanımlayan bir demokrasi anlayışıdır (Almond ve Verba, 1963). Buna göre demokratik tutumlar bu çalışmada şu şekilde tanımlanmıştır: Rejim olarak demokrasiyi benimsemek (Ariely ve Davidov, 2011; Canache, 2012), düşünce özgürlüğünü benimsemek (e.g., Canache, 2012; Verkuyten ve Slooter, 2007), çok kültürlülüğü desteklemek (e.g.,

Verkuyten ve Slooter, 2007), otoriterliği onaylamamak (Feldman, 2003) ve azınlıklara yönelik olumlu tutumlar (e.g., Canache, 2012). Bu tutumlar çoğulcu, kapsayıcı, eşitlikçi bir demokrasinin yapı taşlarıdır.

Bu çalışmada Gezi Parkı protestoları katılımcılarının politik profilleri ve demokratik tutumları arasındaki ilişki araştırılmaktadır. Bu ilişkinin içeriğine yönelik hipotez geliştirilmemektedir çünkü bu profiller önceden belirlenmeyip politik kaygı ve eylem biçimlerine bakılarak oluşturulmuştur.

Yöntem

Katılımcılar

Protestoların ilk üç haftasında (5-19 Haziran 2013) 645 katılımcı internet üzerinden ankete katılmıştır. Örneklem olarak, Gezi Parkı protestoları ile ilgilenen bu konuda kaygı duyan katılımcılar hedeflenmiş ve katılımcılara sosyal medya (Facebook ve Twitter) aracılığı ile ulaşılmıştır (örneğin Twitter’da dönemin güncel konuları işaretlenerek duyuru yapılmıştır). Örneklem büyük çoğunluğu büyük şehirlerden gelen (İstanbul %62, Ankara %11, İzmir %8, diğer şehirler %6, yurt dışı %14) yüksek eğitilmiş genç yetişkinlerden oluşmaktadır (%96 üniversite öğrencisi veya mezunu, %75’i 17-30 yaş arası). Kadın katılımcı oranı (%60) erkeklerden biraz fazladır. Katılımcılara hangi partiye yakın hissettikleri sorulduğunda ($n = 511$), %75’i hiçbir partiye yakın hissetmediklerini dile getirmiştir. Bu örneklem Türkiye’yi temsili bir örneklem olmamakla beraber, Gezi Parkı protestolarını anlamak için uygundur, çünkü o dönemde her biri 3000 kişiden fazla katılımcı ile yapılan araştırmalardaki örneklem profiliyle örtüşmektedir. Örneğin KONDA araştırması 6-8 Haziran 2013 tarihlerinde 4441 katılımcı ile Gezi parkında yüzyüze görüşülerek yürütülmüştür (KONDA, 2013). Diğer bir çalışma ise 3-4 Haziran arasında Facebook ve Twitter aracılığıyla internet üzerinden 3008 katılımcı ile yürütülmüştür (Bilgiç ve Kafkaslı, 2013).

Veri Toplama Araçları

Politik kaygılar. Kaygılar kuramsal olarak değer temelli, maddeci veya protesto temelli olmak üzere üç ana temada kolektif eylem alanyazınına uygun olarak oluşturulmuştur (van Stekelenburg ve Klandermans, 2013; Walsh, 1981). Bu kaygıların tam içeriği Gezi Parkı protestolarının başında yürütülen diğer araştırmalara dayanmaktadır (Bilgiç ve Kafkaslı, 2013, KONDA, 2013). Gezi Parkı protestolarına destek verme (veya karşı olma) sebepleri sıralanmış ve katılımcılar her bir sebep için ne derece endişe duyuyor ya da duymuş olduklarını 5’li ölçek üzerinde belirtmiştir (*hiç değil-tamamıyla*). Değer temelli kaygılar ($n = 9$) kişilerin yaşam tarzları ve farklı değerlerine algıladıkları tehdit üzerinden tanımlanırken,

maddeci kaygılar ise ($n = 2$) çıkar veya ekonomi temelli sebepler olarak tanımlanmıştır. Son olarak protesto temelli kaygılar ($n = 3$) ise otoriterlik, polis şiddeti ve provakatörler (yani protestocu şiddeti) olarak tanımlanmıştır. Kaygıların tam ifadesi Ek 1’de görülebilir. Yüksek skorlar daha fazla kaygıyı ifade etmektedir.

Politik katılım türleri. Tutum olarak *politik destek* 5’li ölçek üzerinden iki madde ile ölçülmüştür: “Protestoları ne derecede destekliyorsunuz?” (*Hiç desteklemiyorum-Tamamen destekliyorum*) ve “Protestolara ne derecede karşısınız?” (*Tamamen karşıyım- Hiç karşı değilim*). Bu iki maddenin korelasyonu yüksek olduğu için ($r(639) = .87, p < .001$) ortalaması alınarak tek bir skor oluşturulmuştur, $Ort. = 4.56, S = 0.93$. İki maddeli ölçeklerde güvenilirlik için kullanılan Spearman-Brown güvenilirlik değeri .93 çıkmış ve yüksek güvenilirliğe işaret etmiştir (Hulin, Netemeyer ve Cudeck, 2001).

Davranış olarak ise iki ayrı katılım biçimi sorulmuştur: *doğrudan katılım* (“Protestolara ve gösterilerle aktif olarak (yani orada bulunarak) ne derece katıldınız?”) ve *dolaylı katılım* (“Protestoyu desteklemek üzere arabanızın kornasını çalmak, tencerelerle gürültü yapmak, ışıkları açık kapamak ya da Türk bayrağı asmak gibi eylemlerde bulundunuz mu?”). Cevaplar 8’li sıklık ölçeği üzerinde verilmiştir: 1 = *hiç*, 2 = *bir kaç saat*, 3 = *yarım gün*, 4 = *1-2 gün*, 5 = *3-4 gün*, 6 = *5-6 gün*, 7 = *7-8 gün*, 8 = *daha fazla*. Doğrudan katılım ($Ort. = 3.86, S = 2.25$) ve dolaylı katılım ($Ort. = 4.01, S = 2.59$) orta düzeyde korelasyon göstermiş $r(641) = .38, p < .001$ ve iki ayrı madde olarak tutulmuştur.

Sanal katılım ise Facebook ve Twitter’ın her biri için iki ayrı madde ile sorulmuştur: “Protestolarla ilgili olarak günde yaklaşık kaç saat Facebook/Twitter kullandınız?” “Haberleri ve durum güncellemelerini takip etmek için” ve “Haberleri ve durum güncellemelerini aktif olarak paylaşmak için”. Cevaplar 7’li sıklık ölçeği üzerinde verilmiştir: 1 = *hiç*, 2 = *0-1 saat*, 3 = *1-3 saat*, 4 = *3-5 saat*, 5 = *5-7 saat*, 6 = *7-10 saat*, 7 = *10 saatten daha fazla*. Takip etme ve paylaşma maddeleri hem Facebook için ($r(639) = .83, p < .001$; Spearman-Brown güvenilirlik değeri = .91) hem Twitter için ($r(621) = .84, p < .001$; Spearman-Brown güvenilirlik değeri = .91) yüksek korelasyona sahip olduğu için ortalaması alınarak iki ayrı değişken oluşturulmuştur: *Facebook kullanımı* ($Ort. = 4.51, S = 1.83$) ve *Twitter kullanımı* ($Ort. = 3.97, S = 2.22$). Facebook ve Twitter kullanımı orta derecede ilişki göstermiş, $r(630) = .38, p < .001$ ve ayrı maddeler olarak tutulmuştur.

Demokrasiye destek. Demokrasiyi rejim olarak benimsemek dört madde ile ölçülmüştür, örneğin “Problemleri olsa da demokrasi diğer yönetim biçimlerinden daha iyidir” (European Values Study, 2008; Türkçe tercümesi için, Göregenli, Krause, Karakuş ve Sudaş,

Tablo 1. İki-beş sınıflı örtük sınıf modellerinin uyum istatistikleri

Model Uyum Ölçütleri	2 sınıf	3 sınıf	4 sınıf	5 sınıf
Log-Olabilirlik	-16464.998	-15798.918	-15423.359	-15423.4
AIC	33185.997	31977.836	31350.719	31067.35
BIC	33758.061	32826.994	32476.97	32470.7
Entropi	0.993	0.926	0.932	0.922
	1 vs. 2	2 vs. 3	3 vs.4	4 vs. 5
Bootstrap Olabilirlik Oran Testi (BLRT)	2881.164	1332.161	751.118	407.366
	p < .001	p < .001	p < .001	p < .001
n her bir sınıf için	C1 = 570	C1 = 66	C1 = 60	C1=130
	C2 = 75	C2 = 210	C2 = 183	C2=59
		C3= 369	C3 = 129	C3=169
			C4=273	C4=150
				C5=137

2013). Açımlayıcı faktör analizinde temel bileşenler analizi kullanılmış, toplam varyansın %55.41'ini açıklayan tek bir faktör elde edilmiştir (bütün maddelerin faktör yükleri > .58). Cevaplar yüksek skorlar daha fazla destek anlamına gelecek şekilde 5'li ölçekte verilmiştir (*Hiç katılmıyorum- tamamiyle katılıyorum*), Ort. = 4.03, S = 0.66, Cronbach α = .73.

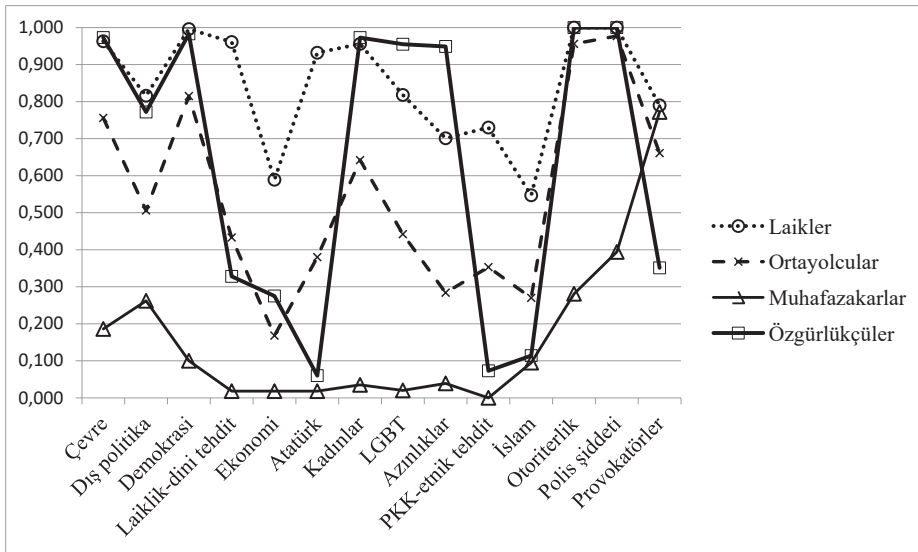
Düşünce özgürlüğüne destek. Düşünce özgürlüğüne destek dört madde ile ölçülmüştür: "Dindar/inançlı insanları kızdırma riski taşısa da, herkesin önünde ne düşündüğümüzü söyleyebilmeliyiz", "Herkesin önünde politikacılara (başbakan da dahil) eleştiri yöneltebilmeliyiz", "Herkesin önünde, önemli tarihi liderler hakkında (Atatürk de dahil) eleştiri yapabilmeliyiz", (Herhangi bir) Din/inanç ile eğlenen çizimler/karikatürler yapmak ve paylaşmak mümkün olabilmeli". Maddelerin çoğu Avrupa'da Müslüman göçmenlerle yapılan diğer çalışmalardan alınmakla beraber (Swyngedouw, Phalet, Bay-su, Vandezande, ve Fleischmann, 2008), üçüncü madde Türkiye'ye özgü bir madde olarak eklenmiştir. Temel bileşenler analizi kullanılan açımlayıcı faktör analizinde, varyansın %59'unu açıklayan tek bir faktör elde edilmiş ve bütün maddelerin faktör yüklerinin .70 ve üstü olduğu görülmüştür. Cevaplar yüksek skorlar daha fazla destek anlamına gelecek şekilde 5'li ölçekte verilmiştir (*Hiç katılmıyorum- tamamiyle katılıyorum*), Ort. = 4.28, S = 0.72, Cronbach α = .77.

Çok kültürlülüğe destek. Dört madde ile ölçülmüştür, örneğin "Toplum, Türkiye'nin farklı kültürel gruplardan oluştuğunu kabul etmelidir" (Berry ve Kalin, 1995). Temel bileşenler analizi kullanılan açımlayıcı

faktör analizinde, varyansın %67.58'ini açıklayan tek bir faktör elde edilmiş ve bütün maddelerin faktör yüklerinin .70'den büyük olduğu görülmüştür. Yüksek skorlar daha fazla destek anlamına gelecek şekilde cevaplar 5'li ölçekte verilmiştir (*Hiç katılmıyorum- tamamiyle katılıyorum*), Ort. = 4.30, S = .65, Cronbach α = .84.

Otoriterliğe destek. Üç madde ile ölçülmüştür, örneğin "Yaşadığımız çağda, ülkeyi demir bir yumrukla yönetmek gerekiyor" (Weber ve Federico, 2007). Temel bileşenler analizi kullanılan açımlayıcı faktör analizinde varyansın %63.27'sini açıklayan tek bir faktör elde edilmiş ve bütün maddelerin faktör yüklerinin .70'den büyük olduğu görülmüştür. Yüksek skorlar daha fazla destek anlamına gelecek şekilde cevaplar 5'li ölçekte verilmiştir (*Hiç katılmıyorum- tamamiyle katılıyorum*), Ort. = 1.70, S = 0.71, Cronbach α = .71.

Azınlıklara olumlu tutumlar. Azınlıklara yönelik olumlu tutumları ölçmek üzere sosyal mesafe sorusu kullanılmıştır: "Diyelim evinizin yanına bir komşu taşınacak. Aşağıdaki listeden kimlerin komşunuz olmasını istemezsiniz?" (European Values Study, 2008). Cevaplar iki seçenektir: 1 = *istemezdim* 0 = *isterdim/fark etmez*. Bir grup dini azınlık (Alevi, Hristiyan, Musevi ve Ateist), bir grup etnik azınlık (Kürtler ve Romanlar) ve bir grup marjinal azınlık (LBGT ve içki içen insanlar) listelenmiştir. Açımlayıcı faktör analizinde temel bileşenler analizi (oblimin rotasyonu) kullanılmış, ve bu gruplar üç farklı faktör oluşturmuştur. Dini azınlıklara mesafe olarak adlandırılan ilk faktör toplam varyansın %41.26'sını (faktör yükleri > .60), etnik azınlıklara mesafe olarak adlandırılan ikinci madde toplam varyansın

Şekil 1. Politik profillerin politik kayguları: Katılma ve tamamen katılma olasılıklarının toplamı

%13.66'sını (faktör yükleri $> .69$) ve marjinal azınlıklara mesafe olarak adlandırılan üçüncü faktör toplam varyansın %11.17'sini açıklamıştır (faktör yükleri $> .73$). Bu sonuçlara dayanarak üç ayrı mesafe skoru oluşturulmuştur: Dini azınlıklara mesafe ($Ort. = .06, S = .18$), etnik azınlıklara mesafe ($Ort. = .22, S = .35$) ve marjinal azınlıklara mesafe ($Ort. = .27, S = .37$). Düşük mesafe skoru daha olumlu tutumları ifade etmektedir (ranji 0-1).

Kontrol değişkenleri. Yaş ($Ort. = 27.32, S = 7.19$) kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Cinsiyet (0 = erkek, 1 = kadın) ve şehir (0 = İstanbul, 1 = diğer şehirler, 2 = yurt dışı) anlamlı bir etkiye sahip olmadığı için analizlerden çıkarılmıştır.

İstatistiksel Analiz

Veri analizi iki bölümden oluşmaktadır. Öncelikle Mplus 7 kullanılarak, değişkenler arasındaki ilişkilere göre insanları gruplamaya yarayan örtük sınıf analizi (ÖSA, *Latent Class Analysis*) yapılmıştır (Muthén ve Muthén, 1998-2011). Bir ölçeğin farklı maddelerinin altında yatan örtük boyutları ortaya çıkarmaya yarayan faktör analizine benzer bir şekilde, ÖSA insanlar arasında da benzer sorulara benzer yanıtlar veren örtük gruplar olduğunu varsaymaktadır (McCutcheon, 1987). Katılımcılar arasındaki farklı politik profilleri ortaya çıkarmak üzere on dört politik kaygı ve farklı eylem türleri analize dahil edilmiştir. Daha sonra politik profiller bağımsız değişken, demokratik tutumlar da farklı bağımlı değişkenler olmak üzere ANOVA'lar (mesafe sorusu için, MANOVA) yapılmıştır.

Sonuçlar

Politik Kaygular ve Katılım Biçimlerine Göre Ortaya Çıkan Politik Profiller

Örtük sınıf analizinde grup sayısına karar vermek, istatistiki olarak modelin uygunluğu kadar kuramsal olarak grupların ayırt edilebilirliği ve anlamlılığına bağlı olarak yapılmaktadır (McCutcheon, 1987; Muthén ve Muthén, 1998-2011). İki-beş sınıflı modellerin sonuçları karşılaştırıldığında, dört sınıflı modelin hem kuramsal hem de istatistiki açıdan en uygun sonucu verdiğine karar verilmiştir (uyum istatistikleri için bakınız Tablo 1). Örneğin, dört-sınıflı model, üç-sınıflı modele kıyasla daha düşük BIC (Bayesian Information Criterion) ve AIC değerleri (Akaike Information Criterion) ve daha yüksek entropi değerine sahiptir. Ayrıca model kıyaslamada kullanılan Bootstrap Olabilirlik Oran Testi'ne göre (BLRT, the bootstrap likelihood ratio test) dört sınıflı modelde model uyumu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde iyileşmiştir (Nylund, Muthén ve Asparouhov, 2007). Özetle, dört-sınıflı model üç-sınıflı modele kıyasla daha iyi model uyum ölçütleri göstermiştir. Dört-sınıflı model beş-sınıflı modelle kıyaslandığında, BLRT anlamlı bir fark gösterse dahi, diğer model uyum istatistikleri (log-olabilirlik, AIC ve BIC değerleri, bakınız Tablo 1) anlamlı bir iyileşme göstermemiştir ve dörtlü model daha yüksek bir entropi değerine sahiptir. Sonuç olarak dört-sınıflı modelin dataya en iyi uyumu gösterdiğine karar verilmiştir.

Ortaya çıkan dört grup verdikleri cevaplara bakılarak şu şekilde adlandırılmıştır: Özgürlükçüler (%20), laikler (%42), ortayolcular (%28) ve muhafazakarlar (%10). Farklı politik profillerin her bir kaygıyı ne derece hissettiği (maddelere katılma ve tamamen katılma olasılıklarının toplamı) Şekil 1’de, her bir eylem biçimini ne derece uyguladığı ise (ortalama değerler) Şekil 2’de verilmektedir. Her bir maddeyi tek tek tartışmak yerine aşağıda farklı politik profillerin benzer ve farklı noktaları tartışılmaktadır.

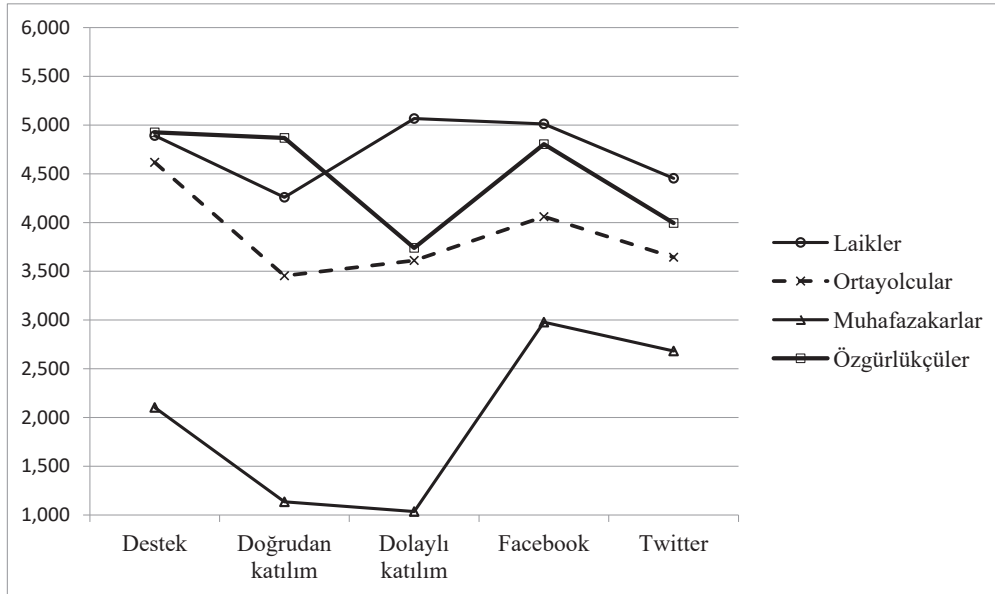
Özgürlükçüler ve laikler çevre, demokrasi ve kadın hakları konusunda benzer kaygılar gütmektedir (Şekil 1). Özgürlükçüler, hem etnik hem LGBT hakları dahil olmak üzere azınlık hakları konusunda daha kaygılıken, iki grup arasındaki asıl fark laiklerin yüksekçe algıladığı dini (laiklik) ve etnik tehditten kaynaklanmaktadır. Eylem biçimlerine bakıldığında, her iki grup da protestoları desteklemekte, eyleme aktif olarak katılmakta ve sosyal medyayı kullanmaktadır. Ancak özgürlükçüler daha çok doğrudan katılım, laikler daha çok dolaylı katılımında bulunmuştur (Şekil 2).

Ortayolcular, özgürlükçüler ve laikler ile çevre, demokrasi ve kadın hakları gibi bazı değer temelli kaygılarda ortaklaşmaktadır, ancak kaygı düzeyleri daha düşüktür; bu yüzden profil olarak laikler ve muhafazakarlar arasında bir yerde yer almaktadır. Muhafazakarlar ise değer temelli kaygıları en az hisseden gruptur; onları bir nebze kaygılandıran protesto temelli kaygılar

yani polis şiddeti, provokatörler ve (daha az da olsa) hükümetin otoriter tutumu gibi gözükmektedir. Muhafazakarlar aynı zamanda protestoları en az destekleyen grupken ortayolcular destek açısından muhafazakarlar ile laikler ve özgürlükçüler arasında kalmaktadır. Muhafazakarlar için eylem biçimi sadece sosyal medya ile kısıtlı kalırken, ortayolcular sosyal medya kullanımını dolaylı katılım biçimleriyle birleştirmiş gözükmektedir.

Örtük sınıf analizi, faktör analizinin aksine, farklı değişkenlerin grupları ayırt etmede nasıl bir ağırlığı olduğunu niceliksel olarak belirtmemektedir. Ancak grupların birbirine benzer cevap verdiği maddeler daha az ayırt edici değişkenler olarak görülmektedir. Bu bağlamda her grup tarafından yüksek derecede önem atfedilen protesto temelli kaygılar farklı politik profilleri ayırtmamaktadır. Ancak Gezi protestolarının arkasında yatan sebepler olarak herkes için önemli bir rol oynadıkları söylenebilir. Öte yandan maddeci kaygılar da (ekonomi ve komşularla ilişkiler) profilleri ayırtmamaktadır çünkü kimse bunlara yeterince önem atfetmemiştir. Dolayısıyla maddeci sebepler protestonun arkasında yatan sebepler açısından önemli bir rol oynamamaktadır. Son olarak eylem biçimlerine bakıldığında da özellikle sosyal medyanın katılımcılarca yaygın olarak kullanıldığı, dolayısıyla politik profilleri ayırt etmekte değil ama protestoların kendisinde etkin bir rol oynadığı söylenebilir.

Şekil 2. Politik profillerin katılım türleri ve dereceleri: Ortalama değerler

Politik Profillerin Demokratik Tutumlar ile İlişkisi

Demokratik tutum değişkenleri, yani demokrasiye, düşünce özgürlüğüne, çok kültürlülüğe ve otoriteye yaklaşım ayrı bağımlı değişkenler olmak üzere ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) analizleri yapılmıştır. Bu analizlerde politik profiller bağımsız değişken, yaş kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Mesafe sorusu birbiriyle ilişkili üç farklı mesafeyi ölçtüğü için (dini, etnik ve marjinal azınlıklara mesafeler) MANOVA (Çoklu Varyans Analizi) yapılmıştır. Bütün analizlerde SPSS 20 kullanılmıştır.

İlk olarak katılımcılara demokrasiyi rejim olarak ne derece benimsedikleri sorulmuştur. Politik profiller istatistiksel olarak anlamlı ancak küçük bir etkiye sahiptir, $F(3, 630) = 2.876, p = .036$, kısmi $\eta^2 = .015$. Bonferroni testi ile politik profiller arasındaki farklara bakıldığında bunların anlamlı olmadığı görülmektedir (Tablo 2). Ayrıca bütün profiller için ortalamalar ölçeğin orta noktası olan 3'ün çok üstünde olduğuna göre katılımcıların genelde demokrasiyi benimsediği söylenebilir. Kontrol değişkeni olarak yaş da küçük ama anlamlı bir etkiye sahiptir, $F(1, 630) = 9.654, p = .002$, kısmi $\eta^2 = .014$. Görece yaşı daha büyük olanların demokrasiye karşı daha olumlu bir tutum gösterdiği görülmektedir.

Düşünce özgürlüğü için de politik profillerin anlamlı ve orta decerede bir etkisi bulunmuştur $F(3, 627) = 71.337, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .254$. Düşünce özgürlüğünü en çok özgürlükçüler en az muhafazakarlar benimsemektedir ve profiller arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlıdır (Tablo 2). Yaşın etkisi anlamlı değildir, $p > .05$.

Politik profiller çok kültürlülüğü desteklemek açısından da anlamlı olarak farklılaşmıştır, $F(3, 629) = 43.776, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .173$. Özgürlükçüler çok kültürlülüğü en çok destekleyen grup olarak ortaya çıkmaktadır; muhafazakarlar ve ortayolcular arasındaki tutum farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir (Tablo 2). Ayrıca etkisi çok küçük de olsa, yaşı görece daha büyük olanların daha olumlu bir tutuma sahip oldukları bulunmuştur, $F(1, 629) = 10.630, p = .001$, kısmi $\eta^2 = .017$.

Politik profiller otoriterliği desteklemek açısından da farklılaşmıştır, $F(3, 630) = 41.301, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .164$. Otoriterliği en az özgürlükçüler en çok muhafazakarlar desteklerken, laikler ve ortayolcular arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Yaşın da etkisi sınırdan anlamlı çıkmıştır, $F(1, 630) = 3.794, p = .052$, kısmi $\eta^2 = .006$.

Son olarak, azınlıklara olumlu tutumları ölçmek için kullanılan mesafe sorusu üzerinde politik profillerin çok değişkenli (multivariate) etkisi anlamlı çıkmıştır, $F(3, 581) = 55.516, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .226$. Ayrıca ayrı ayrı mesafe soruları üzerindeki etkiler de anlamlı çıkmıştır:

dini azınlıklara mesafe, $F(3, 595) = 24.803, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .111$; etnik azınlıklara mesafe, $F(3, 595) = 14.351, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .07$; ve marjinal azınlıklara mesafe, $F(3, 595) = 47.406, p < .001$, kısmi $\eta^2 = .193$. Farklı profillere bakıldığında, hiçbir gruba komşu olmaktan rahatsızlık duymayan tek grup özgürlükçülerdir. Muhafazakarlar bütün gruplara mesafeli durmakla beraber en çok LBGT ve içki içen gruba mesafeli gözükmektedir. Son olarak laikler, muhafazakarlar ve ortayolcular ile benzer bir şekilde etnik azınlıklarla komşu olmak istemediklerini dile getirmiştir. Yaşın etkisi anlamlı değildir, $p > .05$.

Tartışma

Bu çalışmanın iki temel amacı vardır: (1) protestolara farklı kaygılarla, farklı şekillerde ve derecelerde katılan insanların politik profillerini ortaya çıkarmak ve (2) bu politik profillerin demokratik tutumlarını incelemek. Bu bağlamda Haziran 2013 yılında gerçekleşen ve çoğunluğu Müslüman olan bir ülkede dışardan laikler ve İslamcılar arasında bir çatışma gibi görülen Gezi Parkı protestolarına odaklanılmaktadır. Laik-İslamcı ikileminin ötesinde, bu çalışmada, hissettikleri ortak politik kaygılara ve katılım biçimlerine bakarak dört grup politik profil tanımlanmaktadır: Özgürlükçüler, laikler, ortayolcular ve muhafazakarlar. Pek çok farklı demokratik tutum göz önünde bulundurulduğunda, özgürlükçülerin kapsayıcı ve çok kültürlü bir demokrasiyi en çok benimseyen grup olduğu bulunmuştur. Aşağıda sırasıyla profillerden, farklı kaygı ve katılım biçimlerinden ve demokratik tutumlardan bahsedilecektir.

Profillere bakıldığında, özgürlükçü ve laikler, değer temelli kaygılar olarak tanımlanan çevre, demokrasi, kadın hak ve özgürlüklerinin kötüye gitmesi konularında kaygılı gözükmektedir. Özgürlükçüler, hem etnik azınlık hem de LBGT hakları konusunda daha kaygılıken, iki grup arasındaki asıl fark laiklerin dini (laiklik), etnik ve Atatürk ilke ve inkılaplarına yönelik tehdit algılamasından kaynaklanmaktadır. Ancak bu fark özgürlükçülerin laikliğe karşı olduğunu değil, kendilerini laiklerden ayrı tutma isteklerini yansıtır olabilir. Türkiye'nin kuruluşundan beri laikler Türkiye'nin üniter, (katı bir şekilde) laik ve milliyetçi idealler üzerine kurulmasını, Atatürk ilke ve inkılaplarını savunmuştur (Arat, 1998; Baran, 2008; Toprak, 2005). Bu bağlamda başörtüsünün üniversitelerde yasaklanması gibi olayları "katı laikçilik" olarak ifade etmek doğru olabilir ki özgürlükçüler bu pratiklerden kendini ayırtarak istemiş olabilir. Ayrıca özgürlükçüler Türkiye'nin etnik azınlıklarına ve özellikle nüfusu Türkiye'nin %15-20'sine varan büyük bir azınlık grubu olan Kürtlere daha fazla haklar tanınması gerektiğini savunmaktadır (Baran, 2008). Özgürlükçülerin kendilerini ifade ederken laiklerden ayırtma çabası,

Tablo 2. Politik profillerin demokratik tutumları benimseme seviyeleri

Demokratik tutumlar	Katılımcıların Politik Profilleri				p-değeri
	Özgürlükçüler	Laikler	Ortayolcular	Muhafazakarlar	
Demokrasi rejim	4.10 ^a	4.08 ^a	3.96 ^a	3.87 ^a	p > .05
Düşünce özgürlüğü	4.72 ^a	4.42 ^b	4.07 ^c	3.39 ^d	p < .001
Çok kültürlülük	4.78 ^a	4.29 ^b	4.09 ^c	3.95 ^c	p < .01
Otoriterlik	1.30 ^a	1.66 ^b	1.78 ^b	2.44 ^c	p < .001
Dini azınlıklar	0.00 ^a	0.04 ^{ab}	0.06 ^b	0.23 ^c	p < .05
Etnik azınlıklar	0.04 ^a	0.25 ^b	0.27 ^b	0.29 ^b	p < .001
Marjinal azınlıklar	0.09 ^a	0.23 ^b	0.27 ^b	0.70 ^c	p < .001

Not. Ortalamalar farklı ANOVA ve MANOVA (sadece mesafe sorusu için) sonuçlarına dayanmaktadır. Yaş kontrol edildikten sonraki değerlerdir. Aynı satır içinde farklı harfle belirtilmiş ortalamalar Bonferroni testine göre farklıdır.

sosyal psikolojide grupların kimliklerini kendi farklılığını ortaya koyacak şekilde oluşturduğunu savunan Optimal Ayrışma Kuramı (Brewer, 1991) bakımından anlaşılabilir. Optimal Ayrışma Kuramı'na (Brewer, 1991) göre bireyler hem bir gruba dahil olma hem de kendi farklılığını ortaya koyma şeklinde birbiriyle çelişen iki temel ihtiyaçlarını dengeleme isteği içerisindedirler ve bunu sağlayacak gruplara daha fazla bağlanma eğilimindedirler. Ayrıca, eylem biçimlerine bakıldığında da özgürlükçüler daha çok sokakta aktif olarak eyleme katılırken, laikler daha çok dolaylı yoldan eyleme katılmıştır. Dolaylı eylem biçimleri laiklerin eylem repertuarında mevcuttur. Daha önce de laikliğe karşı algıladıkları tehditlere karşı örneğin ışık söndürüp yakarak veya tencere tavalarla ses çıkartarak eylem yapma pratikleri vardır (Pulur, 1997; Çelik, 2015). Bu bulgu Reicher'ın (2001) grupların kimliklerini ifade etmede belirli eylem türlerini kullandığı fikrini destekler niteliktedir ve kimliklerin edimsel yanını ortaya koymaktadır (Klein ve ark., 2007).

Ortayolcular, laikler ve muhafazakarlar arasında bir yerde yer almaktadır, onları muhafazakar laikler ya da laik muhafazakarlar diye tanımlamak da mümkün olabilir. Çevre, demokrasi ve kadın hakları konularında kaygı duyduklarını ifade etmektedirler. Tutum olarak protestoları destekleseler de özellikle doğrudan eyleme daha az yönelindikleri söylenebilir. Son grup ise muhafazakarlar grubudur. Eğer Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun laik bir grup yarattığı söylenebilirse, bu sürecin aynı zamanda bu grubun karşısında İslam'ı hem özel hem de kamusal hayatta öne çıkarmak isteyen muhafazakar bir grup da yarattığı söylenebilir; ancak AKP hükümetine kadar muhafazakarlar politik çevrelerin dışına atılmıştır (Baran, 2008; Toprak, 2005). Bu bağlamda

muhafazakarlar protestoya en az destek veren ya da eyleme katılan gruptur. Öte yandan özellikle eylem sırasında ortaya çıkan kaygıları onlar da paylaşmaktadır. Muhafazakar gruplarla Gezi ile ilişkili derinlemesine görüşmeler yapan Çelik (2015), bu grubun özellikle polis şiddeti ve hükümetin süreçteki otoriter tutumu konusunda kaygı duyduğunu, Gezi protestolarına sosyal medya üzerinden destek verdiğini, ancak protestoların sonlarına doğru bu grubun desteğini geri çektiğini dile getirmiştir.

Bu politik profilleri kuramsal olarak düşünce temelli gruplar olarak tanımlamak mümkündür (Bliuc ve ark., 2007; McGarty ve ark., 2009), çünkü belirli bir konuda ortak duruş sergiledikleri gibi, bu duruşlarını benzer eylem biçimleriyle de dile getirmektedirler. Bu çalışma sosyal kimlik ve kolektif eylem alanyazınına ve özellikle de düşünce temelli gruplar üzerine yapılan araştırmalara iki yönden katkı sağlamaktadır. Öncelikle, bu alanda yapılan araştırmalar düşünce temelli grupları bir düşünceyi veya hareketi desteklemek ya da karşı olmak üzerinden tanımlamaktadır, örneğin hükümete karşı olmak veya desteklemek (Bliuc ve ark., 2007; Thomas ve ark., 2012). Milyonlarca insanın katıldığı günümüz protestolarında (Milkman, 2014) insanların ortaklaştığı farklı konular olabilir ve çoklu düşünce temelli gruplar ortaya çıkabilir. Bu çalışma katılımcıların farklı konularda ortak duruş sergileyebileceğini göstermektedir, örneğin laiklerin laiklik kaygısı ortak bir duruşken, özgürlükçüler bunu paylaşmamakta azınlık hakları konusunda ortak duruş sergilemektedir. İkinci katkı ise eylem biçimlerinin de aslında bu grupların aidiyetlerinin bir ifadesi olabileceği fikridir (Reicher, 2001). Yani eylem biçimleri, laiklerin dolaylı eylem biçimlerinde olduğu gibi, bu profillerin edimsel yönünü ifade etmektedir.

Protestoların arkasında yatan temel politik kaygılara bakıldığında, değer temelli ve protesto temelli kaygıların ön plana çıktığı görülmektedir (Baysu, 2016). Hem değer temelli kaygıların hem de protesto temelli kaygıların katılımcıları nasıl motive ettiği Gezi Parkı protestoları bağlamında derinlemesine görüşmelerle örneklendirilmiştir (Çelik, 2015; Farro ve Demirhisar, 2014; Gümüş ve Yılmaz, 2015; Acar ve Uluğ, 2016). Değer temelli kaygılar arasında günümüz protestolarının önemli bir sebebi olan yaşam tarzı ve özgürlüklere müdahalenin (Peterson, 1989; Milkman, 2014), özellikle çevre, demokrasi ve kadın hakları konularında öne çıktığı söylenebilir. Bunlar postmateryalistik değerler olarak da tanımlanmaktadır (Inglehart ve Catterberg, 2002). Günümüz protestoları eskisi gibi sınıf mücadelesi ya da ekonomik çıkarlar üzerinden yürümektedir ki bu çalışmada da maddeci kaygılar katılımcılar tarafından çok önemli görülmemektedir. Polis şiddeti gibi protesto temelli kaygılar ise muhafazakarlar da dahil olmak üzere herkesi en çok kaygılandıran konu olmuştur. Kolektif eylem alanyazını daha çok değer temelli sebeplere odaklanırken (van Stekelenburg ve Klandermans, 2013; van Stekelenburg ve ark., 2009), bu çalışma protestonun kendisinin (Walsh, 1981) veya protestocular ve polis ya da hükümet arasında yaşanan sürecin daha fazla protestoya yol açabileceğine işaret etmektedir.

Eylemler açısından bakıldığında sosyal medyanın rolü ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların çoğu, muhafazakarlar da dahil olmak üzere, sosyal medyayı protestolar sırasında yoğun olarak kullanmıştır. Psikoloji alanyazınında yeni yeni popüler olan bu konu sosyal medya aktivizminin ne zaman gerçek aktivizme engel (Schuman ve Klein, 2015) ne zaman teşvik edici olacağına dair ipucu vermemektedir (McGarty ve ark., 2014). Ancak özellikle geleneksel medya sansürünün yaygın olduğu yerlerde sosyal medyanın çok daha aktif bir rol oynayacağı söylenebilir. Buna örnek olarak, McGarty ve arkadaşları (2014) Arap baharını ve oradaki eylemlerde sosyal medyanın nasıl aktif bir rol oynadığını ele almıştır. Ayrıca Gezi Parkı protestoları sırasında Twitter üzerinden atılan mesajlarla sokakta gerçekleşen eylemleri inceleyen çalışmacılar sanal ve gerçek eylemlerin yakından ilişkili olduğunu bulmuştur (Varol, Ferrara, Ogan, Mencer ve Flammini, 2014).

Çalışmanın ikinci amacı ise politik profillerin demokratik tutumlarını incelemektir. Evrenselci bir demokrasi anlayışından yola çıkarak (Watts ve Feldman, 2001), demokrasiyi rejim olarak benimseme, düşünce özgürlüğünü ve çok kültürlülüğü destekleme, otoriterliğe karşı olma ve farklı azınlık gruplarına karşı olumlu tutumlara bakılmıştır. Bütün ölçümlerde özgürlükçüler demokratik tutumları en çok benimseyen grup olarak ortaya çıkmaktadır. Özgürlükçüleri laikler ve ortayolcular

takip etmekte, muhafazakarlar ise demokratik tutumları en az benimseyen grup olarak gözükmektedir. Özgürlükçüler ve laikler arasındaki belirgin fark, azınlık gruplara özellikle de etnik ve marjinal azınlıklara yaklaşımda ortaya çıkmaktadır, çünkü laikler bu gruplara karşı daha olumsuz bir tutum sergilemektedir. Bu grup farklılıklarına rağmen, bütün politik profillerin demokrasiyi rejim olarak benimsediği otoriterliği de onaylamadığı görülmektedir. Eğer ilk baştaki soruya dönülürse, demokrasi ve protestolar arasında, en azından Gezi Parkı katılımcıları açısından, olumlu bir ilişki olduğu söylenebilir.

Eylemlerdeki farklı politik gruplara veya duruşlara odaklanma fikri gelecekteki çalışmalara yol gösterebilir. Örneğin başka bir çalışmamız, Gezi parkı bağlamında ortaya çıkan bu politik profillerin Müslüman kimliği ile nasıl örtüştüğü incelemiş ve Müslümanlıkla demokratik tutumlar arasındaki ilişkinin kişilerin politik profillerine bağlı olduğunu bulmuştur (Baysu ve Phalet, 2017). Böylece laikler ve özgürlükçüler için Müslüman kimliği ve demokratik tutumlar arasında ilişki bulunmazken, ortayolcular ve muhafazakarlarda Müslüman kimliği ve demokratik tutumlar arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Diğer bir deyişle sadece ortayolcular ve muhafazakarlar arasında Müslüman kimliği ile daha fazla özdeşleşenler demokrasiyi daha az destekler gözükmektedir.

Çalışmanın kısıtlılıklarından da söz etmek gerekir. Öncelikle, katılımcıların politik kaygıları ve demokratik tutumları arasındaki ilişki muhtelemen çift yönlüdür. Yani, bazı politik kaygılar katılımcıların geçmişteki demokratik tutumlarının bir sonucu olabilir. Öte yandan eyleme katılmanın kendisi, demokratik tutumların önemini anlaşılmasına sebep olmuş olabilir. Örneğin, katılımcılar arasında özellikle Kürtler ve Türkler arasında ortaya çıkan dayanışmanın, katılımcıların azınlıklara tutumlarını etkilediğini gösteren derinlemesine görüşmeler vardır (Acar ve Uluğ, 2016). Ancak bu tarz çift yönlü bir ilişki çalışmanın sonuçlarını daha az önemli kılmaktadır çünkü çalışma farklı profilleri ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.

Bu politik profilleri belirlemek için örtük sınıf analizi gibi bir yöntem kullanmak çalışmanın hem güçlü hem de zayıf noktasıdır. Bu profiller sonradan belirlendiği için kişilerin bu gruplarla kendini ne derece özdeşleştirdiği, yani bu gruplarla öz-kimliklenme dereceleri, sorulamamıştır. Öte yandan, bu teknik ile laik-muhafazakar ikileminin ötesinde farklı kaygılarla ortaklaşan ve bunları farklı eylem biçimleriyle ifade eden grupların ortaya çıkmasına olanak tanınmaktadır. Bununla ilişkili bir diğer sorun ise bu profilleri isimlendirmektir. Örneğin ortayolcular ifadesi hem muhafazakarlara hem de laiklere benzerlik gösteren ama aynı zamanda anlamlı bir şekilde onlardan ayrılan bir grubu ifade etmek için kullanılmıştır. Öte yandan bu kişiler kendilerini ortayol-

cu olarak tanımlamayabilirler. Dolayısıyla burada politik profilleri tanımlamak için seçilen ifadelerin bu kısıtlılık bağlamında değerlendirilmesi gerekir.

Elverişli örneklem seçimi ve araştırmanın internet üzerinden yürütülmesi de sonuçların genellenebilirliği açısından bir kısıtlılamadır. Ancak internet üzerinden araştırmayı yürütmek hedeflenen gruba, yani bu eylemler konusunda kaygı duyan insanlara, ulaşmayı kolaylaştırmıştır. Ayrıca bu çalışmadaki demografik profil (eğitim düzeyi, cinsiyet, politik yaklaşım gibi) 4000'den fazla kişiyle ve parkta yüzyüze görüşülerek yürütülen KONDA (2013) araştırmasındaki ve 3000'den fazla kişiyle internet üzerinden yürütülen başka bir araştırmadaki profillerle örtüşmektedir (Bilgiç ve Kafkaslı, 2013). Bu da çalışmanın en azından Gezi parkı protestoları bağlamında güvenilir sonuçlara ulaşabildiğine işaret etmektedir. Son olarak, çalışmada sosyal beğenirlik ölçülmemiştir, demokrasiye destek gibi değişkenlerde insanların sosyal beğenirlik etkisi yüzünden daha olumlu cevaplar vermeleri olasıdır.

Sonuç olarak, bu çalışma bir protesto sırasında farklı politik profillere odaklanarak protestoların demokrasiyle ilişkisi sorunsalına bireysel düzeyde bir cevap aramaya çalışmıştır. Kuramsal olarak kolektif eylem ve sosyal kimlik ilişkisinden yola çıkarak, katılımcıların politik kaygılarına ve hem gerçek hem sanal eylem biçimlerine bakılmıştır. Gezi Parkı protestolarının Madrid, New York ve Kahire'deki gibi diğer günümüz protestoları ile beraber değer temelli (yaşam tarzları ve özgürlükler üzerinden) ve protesto temelli (polis şiddeti ve hükümetin otoriter tutumu üzerinden) sebeplerine ve sanal aktivizmin dolaylı ve doğrudan katılım biçimlerine ek olarak nasıl önemli bir rol oynadığında ışık tutmaktadır. Kuramsal artılarının ötesinde, Gezi Parkı protestolarının ve katılımcılarının Türkiye'nin demokrasi geleceğinde oynadığı role ışık tutmaktadır.

Kaynaklar

- Acar, Y. G. ve Uluğ, Ö. M. (2016). Examining prejudice reduction through solidarity and togetherness experiences among Gezi Park activists in Turkey. *Journal of Social and Political Psychology*, 4(1), 166-179.
- Almond, G., ve Verba, S. (1963). *The Civic culture*. Princeton, NJ: Princeton University Press
- Amnesty International (2013). Gezi park protests: Brutal denial of the right to peaceful assembly in Turkey. Rapor <https://www.amnestyusa.org/sites/default/files/eur440222013en.pdf> linkinden alınmıştır.
- Arat, Y. (1998). Islamists and political change in Turkey. *Political Psychology*, 19(19), 117-131.
- Ariely, G. ve Davidov, E. (2011). Can we rate public support for democracy in a comparable way? Cross-national equivalence of democratic attitudes in the World Value Survey. *Social Indices Research*, 104, 271-286.
- Baran, Z. (2008). Turkey divided. *Journal of Democracy*, 19(1), 55-69.
- Baysu, G. (2016). Göç ve Politik Psikoloji. Ö. G. Dirilen (Ed.) *Siyaset Psikolojisi 2.cilt* içinde (s.157-190). İstanbul: Nobel Akademi Yayıncılık
- Baysu, G. ve Phalet, K. (2017). Beyond Muslim identity: Opinion-based groups in the Gezi Park protest. *Group Processes and Intergroup Relations*. Culture and Collective Action special issue, basında.
- Benford R. ve Snow, D. A. (2000). Framing processes and social movements: An overview and assessment. *Annual Review of Sociology*, 26, 11-39.
- Berry. J.W. ve Kalin. R. (1995). Multicultural and ethnic attitudes in Canada. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 27, 301-320.
- Bilgiç, E. E. ve Kafkaslı, Z. (2013). Gencim, özgürlükçüyüm, ne istiyorum? #direngeziparkı anketi sonuç raporu. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları. <http://www.bilgiyay.com/Content/files/DIREN-GEZI.pdf>
- Bliuc, A.M., McGarty, C., Reynolds, K. J., ve Muntele, O. (2007). Opinion-based group membership as a predictor of commitment to political action. *European Journal of Social Psychology*, 37, 19-32
- Brewer, M.B. (1991). The social self: On being the same and different at the same time. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17, 475-482.
- Canache, D. (2012). Citizens' conceptualizations of democracy: Structural complexity, substantive content, and political significance. *Comparative Political Studies*, 45, 1132-1158.
- Clemm, W. (2011, 3 Mart). The flowering of an unconventional revolution. *South China Morning Post International Edition*. <http://www.scmp.com/article/739685/flowering-unconventional-revolution>
- Çelik, E. (2015). Negotiating religion at the Gezi park protests. I. David ve K. F. Toktamış (Ed.), *Everywhere Taksim: Sowing the seeds for a new Turkey at Gezi* içinde (s. 185-200). Amsterdam, Netherlands: Amsterdam University Press.
- Drury J. ve Reicher S. (2000). Collective action and psychological change: The emergence of new social identities. *British Journal of Social Psychology*, 39, 579 -604.
- European Values Study (2008). European Values Survey [Anket] <http://www.europeanvaluesstudy.eu/page/data-and-documentation-survey-2008.html>

- Farro, A. L. ve Demirhisar, G. D. (2014). The Gezi Park movement: A Turkish experience of the twenty-first-century collective movements. *International Review of Sociology*, 24 (1), 176-189.
- Feldman, S. (2003). Enforcing social conformity: A theory of authoritarianism. *Political Psychology*, 24(1), 41-73.
- Göregenli, M., Krause, U., Karakuş, P., ve Südaş, I. (2013). Comenius project "European values education" A cross-cultural comparison between Dutch and Turkish students. www.atlasofeuropeanvalues.eu/new/docsfin/en/report.doc
- Gümüş, P. ve Yılmaz, V. (2015). Where did Gezi come from? I. David ve K. F. Toktamış (Ed.), *Everywhere Taksim: Sowing the seeds for a new Turkey at Gezi* içinde (s. 215-230). Amsterdam, Netherlands: Amsterdam University Press.
- Hulin, C., Netemeyer, R., ve Cudeck, R. (2001). Can a Reliability Coefficient Be Too High? *Journal of Consumer Psychology*, 10(1), 55-58.
- Inglehart, R., ve Catterberg, G. (2002). Trends in political action: The developmental trend and the post-honeymoon decline. *International Journal of Comparative Sociology*, 43, 300-316.
- Klein, O., Russell, S., ve Reicher, S. (2007). Social identity performance: Extending the strategic side of SIDE. *Personality and Social Psychology Review*, 11, 1-18.
- KONDA (2013). Gezi Parki araştırması: Kimler, neden oradalar ve ne istiyorlar? Anket raporu <http://www.konda.com.tr/> adresinden Haziran 2013'te ulaşıldı
- McCutcheon, A. C. (1987). *Latent class analysis*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- McGarty, C., Bliuc, A. M., Thomas, E. F., ve Bongiorno, R. (2009). Collective action as the material expression of opinion-based group membership. *Journal of Social Issues*, 65(4), 839-857
- McGarty, C., Thomas, E., Lala, G., Smith, L. ve Bliuc, A.M. (2014). New technologies, new identities and the growth of mass opposition in the 'Arab Spring'. *Political Psychology*, 35, 725-740
- Miller, J. M. ve Krosnick, J. A. (2004). Threat as a motivator of political activism: A field experiment. *Political Psychology*, 25(4), 507-523.
- Milkman, R. (2014). Millennial Movements. *Dissent*, 61(3), 55-59.
- Morselli, D., ve Passini, S. (2012). Disobedience and support for democracy: Research on the World Values Survey. *The Social Science Journal*, 49, 284-294.
- Muthén, L. K., ve Muthén, B. O. (1998-2011). Mplus User's Guide. Sixth Edition. Los Angeles, CA: Muthén ve Muthén. <http://www.statmodel.com/>
- Nylund, K.L., Asparouhov, T. ve Muthén, B. (2007). Deciding on the number of classes in latent class analysis and growth mixture modeling: A Monte Carlo simulation study. *Structural Equation Modeling*, 14, 535-569.
- Peterson, A. (1989). Social movement theory. *Acta Sociologica*, 32(4), 419-426.
- Pulur, H. (1997, 1 Şubat). Sürekli aydınlık için bir dakika karanlık. *Milliyet Gazetesi*. <http://www.milliyet.com.tr/1997/02/01/yazar/pulur.html>
- Reicher, S. (2001). The psychology of crowd dynamics. M.A. Hogg ve R.S. Tindale (Ed.), *Blackwell handbook of social psychology: Group processes* içinde (s. 182-208). Oxford: Blackwell.
- Schumann, S. ve Klein, O. (2015). Substitute or stepping stone? Assessing the impact of low-threshold online collective actions on offline participation. *European Journal of Social Psychology*, 45, 308-322
- Simon, B., ve Klandermans, B. (2001). Towards a social psychological analysis of politicized collective identity: Conceptualization, antecedents, and consequences. *American Psychologist*, 56(4), 319-331.
- Smith, H. J., Pettigrew, T. F., Pippin, G. M. ve Bialosiewicz, S. (2012). Relative deprivation: A theoretical and meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 16, 203-232.
- Stockemer, D., ve Carbonetti, B. (2010). Why do richer democracies survive? The non-effect of unconventional political participation. *The Social Science Journal*, 47, 237-251.
- Swyngedouw, M., Phalet, K., Baysu, G., Vandezande, V., ve Fleischmann, F. (2008). Trajectories and experiences of Turkish, Moroccan and native Belgians in Antwerp and Brussels: Codebook and technical report of the TIES surveys 2007-2008. Leuven, Belgium: ISPO & CSCP, University of Leuven.
- Thomas, E.F., Mavor, K. I. ve McGarty, C. (2012). Social identities facilitate and encapsulate action-relevant constructs: A test of the social identity model of collective action. *Group Processes & Intergroup Relations*, 15(1), 75-88.
- Thomas, E.F., McGarty, C. ve Mavor, K. I. (2009). Aligning identities, emotions, and beliefs to create commitment to sustainable social and political action. *Personality and Social Psychology Review*, 13 (3), 194-218
- Toprak, B. (2005). Islam and democracy in Turkey. *Turkish Studies*, 6(2), 167-186
- Tufekci, Z. ve Freelon, D. (2013). Introduction to the special issue on new media and social unrest. *American Behavioral Scientist*, 57(7), 843-847

- van Stekelenburg, J. ve Klandermans, B. (2013). The social psychology of protest. *Current Sociology*, 61, 886-905.
- van Stekelenburg J., Klandermans, B. ve van Dijk, W. W. (2009). Context matters: Explaining why and how mobilizing context influences motivational dynamics. *Journal of Social Issues*, 65, 815-838.
- van Zomeren, M., Postmes, T., ve Spears, R. (2008). Toward an integrative Social Identity Model of Collective Action: A quantitative research synthesis of three socio-psychological perspectives. *Psychological Bulletin*, 134, 504-535.
- Varol, O., Ferrara, E., Ogan, C. L., Menczer, F., ve Flammini, A. (2014). Evolution of online user behavior during a social upheaval. *Proceedings of the 2014 ACM Conference on Web Science*, 81-90. <http://dl.acm.org/citation.cfm?id=2615699> adresinden Haziran 2016'da ulaşıldı
- Verkuyten, M. ve Sloop, L. (2007). Tolerance of Muslim beliefs and practices: Age related differences and context effects. *International Journal of Behavioral Development*, 31 (5), 467-477
- Walsh, E. J. (1981). Resource mobilization and citizen protest in communities around Three Mile Island. *Social Problems*, 29, 1-21.
- Watts, M. W. ve Feldman, O. (2001). Are nativists a different kind of democrat? Democratic values and "outsiders" in Japan. *Political Psychology*, 22(4), 639-663.
- Weber, C. ve Federico, C. (2007). Interpersonal attachment and patterns of ideological belief. *Political Psychology*, 28, 389-416.
- Wright, S. C., Taylor, D. M. ve Moghaddam, F. M. (1990). The relationship of perceptions and emotions to behavior in the face of collective inequality. *Social Justice Research*, 4, 229-250.

EK 1. Politik Kaygıların Tam İfadeleri

Politik Kaygıların Tam İfadeleri

Değer temelli kaygılar (n = 9)

- (1) Kentsel dönüşüm ve/ya çevre politikaları konusunda endişeliydim/endişeliyim örneğin, Gezi Parkı'nın yıkılması, üçüncü köprü veya diğer yeniden yapılandırma projeleri
- (2) Demokrasinin gerilediği yönünde endişelerim vardı/var
- (3) Laiklik elden gidiyor diye endişeleniyordum (*dini tehdit*)
- (4) Atatürk ilke ve inkılapları elden gidiyor diye endişeleniyordum
- (5) Kadın hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığı yönünde endişelerim vardı
- (6) LBGT bireylere yönelik baskılar ve tutum konusunda endişelerim vardı
- (7) Azınlıkların durumlarının kötüye gittiği yönünde endişelerim vardı (örneğin, Aleviler, Ermeniler, Kürtler)
- (8) PKK ile görüşmeyi içeren açılım sürecinin ülkeyi bölme yönünde endişelerim vardı (*etnik tehdit*)
- (9) İslami değerler yozlaşıyor diye endişeleniyordum

Maddeci kaygılar (n = 2):

- (1) Ekonomi kötüye gidiyor diye endişeleniyordum
- (2) Komşu ülkelerle ilgili politikalar konusunda endişeliydim (*dış politika*)

Protesto temelli kaygılar (n = 3)

- (1) Hükümetin ve başbakanın otoriter tutumu beni endişelendirdi
- (2) Protestolar sırasında polis tarafından kullanılan şiddet beni endişelendirdi
- (3) Protestolar sırasındaki provokatörler beni endişelendirdi

Not. İtalik ile belirtilen kısımlar Şekil 1'de kullanılan kısaltmaları ifade eder.

Summary

Political Profiles and Democratic Attitudes of the Gezi Park Protest Participants

Gülsele Baysu

Kadir Has University

The Gezi Park protests started off very small with a group of young people protesting the destruction of a small park in the center of Istanbul to build a shopping mall. It quickly spread throughout Turkey and became headline news worldwide. The protests were mainly depicted as a divide between secularist and Islamist groups in a majority-Muslim country. The so-called clash between secularists and Islamists has caused concerns about the current and future state of democracy in Turkey. This has raised the question whether and to what extent the Gezi protests were democratic.

The question regarding the role of mass political protests in democracy is not specific to Gezi Park, and given the extent of uprisings since 2011, whether in Madrid, Benghazi, Cairo, New York, or Istanbul, the question regarding the link between protests and democracy bears broad theoretical and practical importance. Yet at a theoretical level, it is still unclear to what extent these protests reinforce democracy. Some studies have found that when a protest is held with attitudes of inclusiveness and equality, it is compatible with democracy (Morselli & Passini, 2012); while others found that protests have no effect on the state of democracy (Stockemer & Carbonetti, 2010). One way of looking at the relationship between protests and democracy is by investigating whether people who engage in a protest hold democratic attitudes (Morselli & Passini, 2012). There might be, however, different groups of people in a protest who have different political concerns and engage in different ways. Not everybody in the Occupy movement in the US, for instance, shared the same concerns, nor were they engaged to the same level (Milkman, 2014). It would then be normal to assume that these people might also differ in their endorsement of democratic attitudes. However, no research to our knowledge has distinguished different profiles of participants in an actual societal protest and investigated whether and to what extent these different groups endorsed democratic attitudes.

To address this gap, this research focused on the Gezi park protests and aimed at (1) distinguishing profiles of people who participated in the protests in different ways and to different degrees, and (2) relating these profiles to their endorsement of democratic attitudes. Political profiles of participants were empirically driven via latent class analysis based on their shared political concerns and participation types.

Based on the social identity approach to collective action (Bliuc, McGarty, Reynolds ve Muntele, 2007; Drury ve Reicher, 2000; McGarty, Bliuc, Thomas ve Bongiorno, 2009; Reicher, 2001), political profiles of participants were identified based on their political concerns and participation types. Political concerns were defined as people's concerns over indignation of values and principles such as concerns over environment and women's rights and liberties (van Stekelenburg & Klandermans, 2013). Participation in a protest focused not only on the attitudes towards Gezi park protests but also on actual behaviors ranging from being on the streets protesting, to honking cars and making noise with pots and pans, to following and posting news about the protests through social media. Finally, democratic attitudes indicated endorsement of democracy as a regime, freedom of speech, multiculturalism, non-authoritarianism and positive attitudes towards minorities.

Method

Participants

During the protests, 645 participants took part in an online survey. Participants were recruited through convenience sampling and were reached through social media (e.g., Facebook and Twitter). The overall sample consisted of highly educated young adults (96% university student/graduate, 75% 17-30 years old) from big cities with slightly more women (60%) than men. The sample is not representative of Turkey, but covers a wide

range of participants and supporters during Gezi park protests. The sample in the online survey was very similar to those reported in the face-to-face and online surveys in the park with larger samples (Bilgiç & Kafkaslı, 2013; KONDA, 2013).

Measures

Political concerns. People indicated to what extent they felt concerned for fourteen reasons on five-point scales (*not at all-very much*). Value-based concerns referred to perceived threats or violations of values in various domains. Alternate protest-based concerns were over authoritarianism, police brutality, and provocateurs (or violent protestors). Instrumental concerns were about economic interests.

Participation in protests. Support for protests was measured by two items (e.g., “To what extent do you support these protests”) on five-point scales. Direct participation (“To what extent did you participate actively in the protests and demonstrations by being there”) and indirect participation (“did you participate to support the protest in any other ways such honking your cars, making noise with pots, turning on and off lights, putting Turkish flags etc.”) were measured separately on eight-point frequency scales. For social media activism, people indicated how much time they spent on Facebook and Twitter to follow and share news and updates about the protests in Turkey on seven-point frequency scales.

Democratic attitudes. Answers were recorded on five-point scales for the democratic attitudes (*disagree-agree*): Support for democracy (European Values Study, 2008), support for freedom of speech (Swynedouw, Phalet, Baysu, Vandezande, ve Fleischmann, 2008), support for multiculturalism (Berry & Kalin, 1995) and authoritarianism (Weber & Federico, 2007). The social distance question was used to measure attitudes towards minorities (European Values Study, 2008): “whom you would not like to have as a neighbor” (1 = *would not want*, 0 = *does not matter*). Three distance scores were calculated: religious minorities (Alevis, Christians, Jews, and Atheists), ethnic minorities (Kurds, Roma) and marginal minorities in the Turkish context (LGBTs, people who drink alcohol). A lower distance score indicated more positive attitudes.

Results

Profiles Based on Concerns and Engagement

A latent class analysis was conducted using Mplus 7. Comparing two to five class solutions, a four class solution was preferred as it provided better fit statistics and it provided meaningfully distinguishable classes:

Loglikelihood (252) = -15423.359, AIC: 31350.719, BIC: 32476.970, Entropy: .93. Four different profiles of participants emerged and named as liberals (20%), secularists (42%), moderates (28%) and conservatives (10%).

Liberals and secularists shared similar concerns about environment, democracy and women’s rights. Also, both groups supported and participated in the protests. What differed between liberals and secularists was that the liberals were the ones most concerned about LGBT and minority rights in Turkey and that the secularists were most concerned about laïcité, national unity (separatism) and Atatürkist principles (of secularism and nationalism). In terms of participation, secularists preferred the indirect way of participating in the protests more often than liberals did.

Moderates were concerned over environment, democracy and women’s rights; they supported the protests yet participated less. Moderates (or conservative secularists) were somewhere in between secularists and conservatives. Finally, the conservatives were the least concerned and least active, though they shared protest-based concerns such as brute force use by police, provocateurs during the protests and, to some extent, authoritarian attitudes. They also participated in the protests somewhat via social media.

Support for Democratic Attitudes as a Function of Profiles

Separate univariate ANOVAs were conducted with support for democracy, freedom of speech, multiculturalism and authoritarianism as dependent variables and political profiles as independent variables. The political profiles had significant effects on the endorsement of democracy, $F(3, 616) = 3.474, p = .016, \eta^2 = .017$, on freedom of speech, $F(3, 613) = 69.371, p < .001$, partial $\eta^2 = .253$, on multiculturalism, $F(3, 615) = 43.055, p < .001$, partial $\eta^2 = .174$ and on authoritarianism, $F(3, 616) = 39.376, p < .001$, partial $\eta^2 = .161$. Across several measures, liberals supported democracy the most, followed by secularists and moderates and conservatives the least (Table 1)

With the attitudes towards different minorities as the dependent variable, the results of a MANOVA showed significant multivariate effect of profiles, $F(3, 581) = 55.516, p < .001$, partial $\eta^2 = .222$, as well as univariate effects on distance towards religious, ethnic and marginal minorities, $F(3, 581) = 24.746, p < .001$, partial $\eta^2 = .113$; $F(3, 581) = 14.612, p < .001$, partial $\eta^2 = .07$; $F(3, 581) = 44.943, p < .001$, partial $\eta^2 = .188$, respectively. Among different profiles of participants (Table 1), liberals were the only group who did not mind having any of the minority groups as neighbors; hence they scored the lowest on all the three distance measures.

Table 1. Mean differences in democratic attitudes by different political profiles

Democratic attitudes	Profiles of Participants				p-value
	Liberals	Secularists	Moderates	Conservatives	
Support for democracy	4.10a	4.08a	3.96a	3.87a	p > .05
Freedom of speech	4.72a	4.42 ^b	4.07 ^c	3.39 ^d	p < .001
Multiculturalism	4.78 ^a	4.29 ^b	4.09 ^c	3.95 ^c	p < .01
Authoritarianism	1.30 ^a	1.66 ^b	1.78 ^b	2.44 ^c	p < .001
Distance religious minority	0.00 ^a	0.04 ^{ab}	0.06 ^b	0.23 ^c	p < .05
Distance ethnic minority	0.04 ^a	0.25 ^b	0.27 ^b	0.29 ^b	p < .001
Distance marginal	0.09 ^a	0.23 ^b	0.27 ^b	0.70 ^c	p < .001

Note. Means are based on the results of ANOVA and MANOVA (only for distance measures) after controlling for age. The means with a different subscript are significantly different by Bonferroni test

Conservatives wanted to distance themselves most from all groups but even more so from LGBTs and people who drink alcohol. Finally secularists were similar to conservatives and moderates in that they all wanted to distance themselves from ethnic minorities.

Discussion

This paper had two major aims: (1) distinguishing political profiles of people based on their shared political concerns (why did they participate?) and types of participation (how did they participate?) and (2) relating these political profiles to their endorsement of democratic attitudes. The focus of the research was Gezi park protests of early summer 2013 in Turkey. Four different political profiles of participants were empirically driven based on their political concerns and the participation types and levels: liberals, secularists, moderates and conservatives. Moreover, across several measures of democratic attitudes, liberals were the ones most supportive of a diverse multicultural and inclusive democracy.

Let us first discuss these profiles. The first two groups, liberals and secularists, were the ones most actively engaged in the protests. They shared similar concerns over the environment, deterioration of democracy and women's rights. Liberals were slightly more concerned than secularists over LGBT and minority rights. What differed most between these two groups was the concern of secularists over laïcité, Atatürkist principles and national unity. This difference does not necessarily imply that liberals were against secularism; it should rather be understood as the attempt of liberals to distinguish themselves from secularists. Historically, since the

foundation of the Turkish Republic, secularists adhered to the preservation of Republic as a unitary, strictly laic, and nationalist country. These ideals were referred to as Atatürkist principles, as Atatürk was the founding father of such a Republic (Baran, 2008; Toprak, 2005). Most liberals, on the other hand, demanded more inclusive policies toward ethnic minorities of Turkey (Baran, 2008) as well as towards other minorities (hence their concerns for LGBT and minority rights). Interestingly, liberals were also the ones who most actively participated in the protests on the streets, while secularists participated most using indirect actions. Indirect actions such as switching lights on and off were in the action repertoire of the secularists, who in the past protested against the so-called threats towards laïcité in similar ways (Pulur, 1997).

The third group was moderates, who could be considered as conservative secularists or secularist conservatives as they stood somewhere in between secularists and conservatives. For instance, they shared similar concerns with liberals and secularists over the environment, democracy and women rights, but less strongly so. Moreover, in terms of attitudes, they supported the protests to the same extent but in terms of behaviors and social media use, they were less active. Finally, the fourth group was conservatives. If the advent of the Turkish Republic produced secularists as the advocates of Atatürkist principles of laïcité and nationalism, ironically, it also produced conservatives who stood in opposition to the former. Until the current ruling party, the conservatives were pushed out of the political power centers and social status (Baran, 2008; Toprak, 2005). Conservatives were the least concerned and engaged group in the protests.

Although these profiles are specific to the Turkish context, they are also important as they shed light on how the socio-cultural and historical context gives rise to different political concerns as well as participation types. Thus, these findings underline the importance of context for the study of societal protests (Benford ve Snow, 2000; Miller ve Krosnick, 2004; van Stekelenburg et al., 2009).

Beyond what is specific to the context, however, two findings seem to be noteworthy in terms of their contribution to our understanding of the general processes concerning societal protests. First, what united all groups, including the conservatives in this study, were the concerns over “suddenly imposed grievances”, that is, police brutality, so-called provocateurs and authoritarian attitudes of the Prime Minister. These concerns are about the interaction between the two sides of a protest: on the one side violent and nonviolent protesters, on the other side, the government and the police (i.e., how the government responds to the protest and protesters). While most research focused on values and ideologies as significant motives behind protesting (van Stekelenburg ve Klandermans, 2013; van Stekelenburg et al., 2009), this finding highlights the importance of what happens in the protests as an influential motive in and of itself (Walsh, 1981).

Secondly, when looking at only those who actively participated in the protests (i.e., liberals, secularists and moderates), what drove the Gezi Park protests were the concerns over the environment and the ruling party’s attempt to interfere in lifestyles and liberties (particularly with regards to women, and what people considered undemocratic applications, such as censorship). Inglehart

calls these two themes as “postmaterialistic values”, as the core values of our generation who lived in economically well-off conditions (Inglehart ve Catterberg, 2002). He claims and finds support for this argument that protests are much more common in today’s world –though voting diminishes-, and today’s protests are mostly driven by postmaterialistic values (Inglehart ve Catterberg, 2002).

The second objective of this study was to compare these profiles in terms of endorsement of democratic attitudes. Adopting a universalistic definition of what constitutes democracy (Watts ve Feldman, 2001), the focus was on support for democracy as a regime, freedom of speech, multiculturalism, authoritarianism and attitudes towards different minority groups. Across all these measures, liberals were the ones most supportive of democratic attitudes: They endorsed democracy, freedom of speech, multiculturalism, and positive attitudes towards ethnic, religious and marginal minorities and they disapproved authoritarianism most. Secularists and moderates followed the liberals; and conservatives were the least supportive across all measures. The difference between liberals and secularists was evident when looking at tolerance towards ethnic minorities (such as Kurds) and marginal minorities (such as LGBTs), as the latter was less accepting. Despite group differences, all the profiles were supportive of democracy as a regime and disapproved of authoritarianism. Coming back to the question raised in the introduction, there is a strong positive relationship between protesting and democracy, at least, at the level of individuals. In other words, people who engaged in Gezi Park protests seem to be democratic and hopefully this will reinforce the future state of democracy in Turkey.